

Publikaties van D. P. Walker over muzikaal humanisme ontbreken trouwens in de overigens rijke bibliografie.

Daarentegen is Bossuyts beschouwing over het aloude thema van de meerkorigheid ('cori spezzati', 62) zeer instructief. De Psalmen voor de Vesper (1550) zijn deels 'spezzati', maar die zijn hier doorgecomponeed waarbij de stemvoering over verschillende groepen is verdeeld, vermoedelijk voor responsoriale uitvoering en niet bestemd voor ruimtelijk gescheiden koren zoals door middel van de beide orgeltribunes van de San Marco. Ten onrechte heeft men dit menen te moeten afleiden uit een passage van Zarlino's *Instituzioni*.

'Cori spezzati' in deze niet-ruimtelijke zin werden al eerder, ook in Treviso en Bergamo, gebruikt. Men heeft vanaf de vorige eeuw de meerkorigheid in ruimtelijke zin, zo typisch voor de overgang van Renaissance naar Barok, kenmerkend geacht voor de zogenaamde Venetiaanse school waarvan Willaert de stichter zou zijn geweest. Toch weten we tegenwoordig dat deze ruimtelijke meerkorigheid eerst werd gerealiseerd in de werken van Willaerts navolgers aan de San Marco zoals Andrea en Giovanni Gabrieli en G. Bassano aan het einde van de zestiende eeuw.

Bossuyts uiteenzettingen over Willaerts bijdrage tot het Franse chanson vind ik wat mager, al dient gezegd dat de belangstelling voor dit genre te Venetië blijkbaar niet groot was en dat de rijke produktie van het Parijse chanson in de bundels van Attaignant, met namen als Jannequin en Sermisy, waarvan de auteur geen melding maakt, in Italië weinig bekendheid genoot.

Gezien het feit dat monografieën over Willaert in het Nederlands of in andere talen tot dusver ontbraken moet deze studie, opgedragen aan professor Robijns in verband met diens 65ste verjaardag, met waardering worden begroet ook al bevat zij geen nieuw materiaal van enige betekenis. Bossuyts geestdrift voor Willaerts muziek is terecht, al dient gezegd dat het streven naar evenwicht tussen contrapuntische en harmonische middelen evenals de grote zorg voor de profilering van de tekst kenmerkend zijn niet alleen voor Willaert, maar voor de gehele generatie van de 'musica reservata' tussen Josquin en Palestrina. Terecht besluit de auteur zijn boek met de vaststelling, dat Willaert eerder naar synthese streefde dan naar baanbrekende vernieuwing, zodat Zarlino's citaat van keizer Justinianus uitstekend bij hem past: 'Nam qui non subtiliter factum emendat laudabilior eo qui invenit'.

J. van der Veen

J. Sevenster, *De stenen man. Caspar de Robles, stadhouder van Friesland, Groningen en Ommelanden van 1572-1576* (Leeuwarden: Osinga, 1985, 82 blz., f14,90, ISBN 90 6066 453 1).

De laatste Habsburgse stadhouder van Friesland en Groningen Filips U's zoogbroeder Caspar de Robles heeft een opmerkelijke levensloop gehad. Op last van Karel V onder de hoede gesteld van René van Chalon belandde Robles als knaap in de Nederlanden waar hij na de dood van zijn voogd (1544) de gunsteling werd van Granvelle. Zijn carrière in Friesland en Groningen begon na Arembergs sneuvelen bij Heiligerlee toen Alva hem belastte met de militaire leiding in het noorden. De president van de Geheime Raad Viglius van Aytta zorgde er vervolgens voor dat de barrières van Robles' niet adellijke

en niet-Nederlandse afkomst opzij werden gezet toen in 1572 door het overlijden van Arembergs opvolger Hierges het noordelijk stadhouderschap opnieuw vacant kwam. Vijf jaar lang wist Robles zich als stadhouder te handhaven en het respect van de Friese bevolking te winnen als bestrijder van de watergeuzen en hersteller van de zeedijken na de Allerheiligenvloed van 1570. De Pacificatie van Gent en de daarop volgende gebeurtenissen leidden in 1577 echter tot zijn terugkeer naar het zuiden. Daar assisteerde hij Don Juan en Parma bij de herovering van Vlaanderen en Brabant tot hij in 1585 bij het beleg van Antwerpen om het leven kwam. Vooral het door hem na het herstel van de zee-weringen op de dijk bij Harlingen opgerichte monument, 'de stenen man', heeft Robles' naam in Friesland levend gehouden en Sevenster geïnspireerd tot het schrijven van dit boekje.

Als noorderling en bewonderaar van Robles zou ik het plezierig gevonden hebben op deze inleiding een lovende bespreking van Sevensters werkstuk te kunnen laten volgen. Helaas is dat niet mogelijk. Weliswaar slaagt Sevenster erin een redelijk samenhangend beeld van Robles' leven te schetsen, maar de context waarin hij hem plaatst, is op één cruciaal punt onvolledig: nergens in *De stenen man* wordt duidelijk gesteld dat Robles in de jaren zeventig deel uitmaakte van een groter geheel, het clientèle-netwerk van Viglius van Aytta in de Nederlanden. Ik bedoel daarmee niet te zeggen dat hij in een directe afhankelijkheidsrelatie tot Viglius stond, maar wel dat hij zijn werk alleen maar kon doen dankzij de steun van wat Waterbolk eens heeft omschreven als de 'Aytta-clan', in het noorden de leden van het Hof in Leeuwarden en de Groningse luitenant Johan de Mepsche. De reden voor deze tekortkoming is ongetwijfeld dat Sevenster geen latinist is, waardoor de voor de kennis van de Friese verhoudingen in deze periode uiterst belangrijke correspondentie van Viglius met Hopperus en Johannes Carolus' boek over Robles' optreden als stadhouder voor hem ontoegankelijk waren. Dat echter wetende had Sevenster zijn toevlucht kunnen nemen tot het zojuist aangehaalde artikel van Waterbolk over de stenen man, 'Een Friese terminus?', wat hij blijkens zijn literatuurlijst niet heeft gedaan. Naast dit hoofdbezwaar heb ik nog enkele kleinere aanmerkingen. Zo is de voorstelling van de Groningse Hoofdmannenkamer als een uit Ommelanders en Stadsgroningers samengestelde rechtbank onjuist (25), evenals de aanduiding provoost voor het lid van de Geheime Raad, de Utrechtse proost Jan Fonck (59). Over Sevensters taalgebruik zal ik hier maar niet meer uitweiden. Het is voldoende te weten dat hij adellijke lieden consequent voorziet van het predikaat Heer en af en toe moeite heeft met plaatsnamen. Mijn conclusie na lezing van *De stenen man* kan dan ook alleen maar negatief zijn. Sevenster is tekortgeschoten. Het is te hopen dat er nog eens iemand komt die zijn werk overdoet en Caspar de Robles de biografie geeft waar hij recht op heeft.

F. Postma

K. van Berkel, *In het voetspoor van Stevin. Geschiedenis van de natuurwetenschappen in Nederland 1580-1940* (Meppel-Amsterdam: Boom, 1985, 243 blz., f34,50, ISBN 90 6009 639 8).

Van de geschiedenis van de natuurwetenschap in Nederland bestaat geen recent overzichtswerk. Wel zijn er enkele boeken, die aan de hand van biografische schetsen van de voornaamste beoefenaars de ontwikkelingen van de Nederlandse natuurwetenschappen